

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enarratio Epistolæ Prioris Ad Timothevm, Et Dvorvm Capitum secundæ

Melanchthon, Philipp

Vitebergæ, 1561

VD16 M 3167

Capvt III. Si quis Episcopi munus desiderat, honestum opus desiderat.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36308

I. EPISTOLA AD

non ut priores sordes retineamus, sed efficiamur
membra filij Dei uera inuocatione, castitate, &
alijs ueris cultibus.

CAPVT III.

*Si quis Episcopi munus de-
siderat, honestum opus
desiderat.*

Admonitiones breues antea de do-
ctrina fidei & operum tradidit,
nunc addit admonitionem de mi-
nistris Euangelij quasi Ecclesia
politiam constituens. Hic igitur
de uocatione & ordinatione dicendum est. Pri-
mum autem sciendum est duplicem esse uocatio-
nem, Alteram quæ fit immediatè à Deo. Alteram
quæ fit mediatè per homines iusto modo. Imme-
diata prior est, quia Deus immensa bonitate pro-
pter filium & per filium sibi uult eternam Ec-
clesiam colligere, ideo primum constituit sum-
mum sacerdotem filium, hic primus ex sinu atere-
ni patris profert Euangelium, hic ordinatus &
unctus est plenitudine Spiritus sancti, ut Esaiæ
61. dicitur, Spiritus Domini super me, eo quod
iuxta

unxit me, & Psalmo 44. Vnxit te Deus Deus tuus
oleo laticie propter consortes tuos. Hic filius de-
inde ut inchoet & subinde instauret Ecclesiam,
Patres, Prophetas, & Apostolos immediatè sua
uoce uocat et mittit, ungit eos donis Spiritus san-
cti, & est efficax per ministerium eorum, ut Eph:
4. dicitur: Dona dat hominibus, alios quidem
Prophetas, alios Apostolos, Pastores.

Quanquam autem hæc uocatio & missio fit
authoritate diuina, tamen ipse Deus addit testi-
monia, ut Ecclesia & ipsi uocati sciant hanc mis-
sionem esse diuinam, Nec uult fieri res tantas in
Ecclesia sine testimonijs. Ac ipsis uocatis ualde
opus est etiam propter suam conscientiam habe-
re testimonium uocationis, quia ualde anguntur
conscientie cum illa uoce feriuntur. Currebant
& non mittebam eos. Ieremie 23. Itaq; ut &
Ecclesia & conscientia uocati sint sine dubitatio-
ne, an hoc ministerium sit à Deo, adduntur diui-
na testimonia, ut Abel, Noë, Ioseph, Moysi, Elie,
Heliseo & ceteris Prophetis & Apostolis tri-
buuntur manifesta testimonia.

Interdum & patefacit Deus missionem certis
hominibus, ut Moyses scit constitui ducem Iosue,
& ei manus imponit, ut scriptum est Deutero-
nomij ultimo. Eli scit uocari Samuelem, & de
Paulo

I. EPISTOLA AD

Paulo in actis dicitur, capite 13. Segregate mihi Paulū & Barnabam ad opus ad quod uocauit eos. Et in talibus ipsa missio diuina est ordinatio, in qua filius Dei simul & ungit eos, & manus imponit eis, id est, benedicit eis, & est efficax in ministerio eorum, sicut ad Moysen dicit Exod: 4. Ego ero in ore tuo & in ore illius. Et Ieremia 10. Ecce do uerba mea in ore tuo. Et Esaiæ 55. Verbum quod egreditur de ore meo non reuertetur ad me uacuum. Hæc de uocatione immediata primū obseruanda sunt.

Altera est uocatio mediata, quæ fit per homines iusto modo, Quia Deus ad illud alterum beneficium hoc quoque adiungit, uult Ecclesiam ipsam uocare ministros, & affirmat se horum ministerio etiam efficacem esse, Hoc ingens bonum agnoscendum est, & Deo gratiæ agenda sunt, Ac tenenda consolatio, quod hoc modo Deus continua serie sibi colligit Ecclesiam, & ministerio rectè docentium adest.

Expressè scriptum est ad Titum, constitua presbyteros per ciuitates, sicut iussi. Item 2. Timoth: 2. Quæ audiuisti à me multis testibus, hæc commenda fidelibus hominibus, qui sint idonei ad docendos alios. Item, 1. Timoth: 5. Nemini cito manus imponito.

Hæc

Hæc dicta manifestè ostendunt Ecclesie præcipi, ut ministros eligat. Ideoq; Paulus dat præcepta quales sint eligendi, quia uult electionem quæ sit uoce Ecclesie ratam esse.

Iam huc addantur testimonia de ministerio, quæ affirmant Deum esse efficacem per ministerium Euangelij, id est, per uocem Euangelij, quam sonant eandem Paulus, Titus, & Titi auditor retinens doctrinam incorruptam. Rom: 1. Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. 2. Cor: 3. Fecit nos ministros noui testamenti, non literæ, sed spiritus. Ephes: 4. Ascendit, dedit dona hominibus Pastores & Doctores. Scilicet uel immediatè uel mediatè uocatos. Lucæ 10. Qui uos audit me audit. Ioan: 15. Ego sum uitis, uos palmites, qui manet in me & ego in eo, feret fructum copiosum. Ioan: 18. Rogo non pro eis tantum, sed pro omnibus credituris per Verbum eorum.

Hæc sciri necesse est propter multas causas. Primum ne contemnatur & omittatur hæc mediata uocatio ministrorum, sicut meminimus errores Anabaptistas contemnere totam hanc uocationem, & dicere expectandos esse ministros quos Deus immediatè mitteret. Aduersus hæc fanatica deliria muniti sumus.

Deinde & hæc doctrina hinc sumitur, ubi

I. EPISTOLA AD

non est uocatio Prophetica & Apostolica, scilicet
 mus sine uocatione mediata nequaquam inuadentem
 esse ministerium Euangelij, quia Petrus in-
 quit 1. Petri 4. Nemo sit ἄλλοῦ ἰσοεπίσκοπος,
 Et generaliter præceptum est ad Thessalonicen-
 ses 1. Theff: 4. propria facite. Et tristis repre-
 hensionis est Jerem: 23. Currebant & non mittebam
 eos. Et Deus perdit Chore & Datan, qui sine
 uocatione inuadunt ministerium.

Olim autem fiebat hæc uocatio seu electio
 per suffragia Ecclesie adhibito Episcopo aliquo,
 uel Pastore, propter explorationem doctrinae, ut
 expresse Synodus Nicena inquit in tripartita his-
 toria, libro 2. pag. 325. ὁ λαὸς ἀρετῶν σωπε-
 πιψικίζοντος ἢ σωπεπισφραγίζοντος ἐπι-
 σκόπου, id est, Populus eligat simul comprobante
 & confirmante Episcopo. Et lib: 9. Tripart.
 his: pa: 558. in Epistola ad Damasum scribitur
 Episcopi Orientis se presente Theodosio Impera-
 tore ordinasse Episcopum, electum suffragijs totius
 Cleri, & totius ciuitatis, Et ibidem de alio
 loco κοινωνικῶς ἐχαστόν τε πᾶσι καὶ συμψη-
 φῶ τῆς ἐκκλησίας Canonice elegerunt per
 suffragia comprobante tota Ecclesia.

Nunc fit uocatio per præcipua membra Eccle-
 sie, ut in urbibus per Senatam adhibitis aliis
 quibus

quibus ex collegio ministrorum Euangelij, quia tunc cum fiebat electio suffragijs uniuersae multitudinis, saepe tumultus orti sunt & factae caedes, ideo restrictio ad pauciores facta est.

Oportet autem adhiberi pios Doctores ex collegio ministrorum Euangelij, propter explorationem doctrinae, de qua ad Timotheum manifeste praecipitur 2. Timoth: 2. Commenda doctrinam hominibus fidelibus, qui sunt ad docendum idonei.

Postea etiam indicari Ecclesijs electum seu uocatum oportet, quia si sciret Ecclesia eum non recte sentire, reijcere uocatum posset, Sed cum recte sentientem recipit, confirmat uocationem. Postea addit precationem, Et fuit antiquus ritus imponere manus electis. Hoc signum ostendebat uocationem & uocationis confirmationem, Interea sine ulla dubitatione filius Dei efficit, ut ministerium huius sit efficax, sic ipse manus imponit & ungit eum.

In hac antiqua consuetudine uidendum est, quae membra sint necessaria & iuris diuini, qui ritus sint mutabiles, & quomodo facta sit deprauatio per Papam & Episcopos ipsi addictos.

Sunt autem multae deprauationes. Non instituunt uocationem ad ministerium, sed dicunt se

I. EPISTOLA AD

ordinare Sacerdotes ad sacrificandum & sci-
gunt oportere certam turbam esse Sacrificu-
rum, qui offerant pro uiuis & mortuis, & ueni-
nem habere potestatem consecrandi panem &
calicem nisi tales, qui potestatem acceperint ab
Episcopo confirmato à Romano pontifice. In his
opinionibus magnum chaos est errorum.

Postea addunt iniusta uincula Canonum, de
coelibatu, & alijs traditionibus, item unguent oleum
quòd magicis blasphemijs consecratum est.

Hoc tempore addunt nouas blasphemias, &
primum ordinandus iuret se nolle amplecti do-
ctrinam taxantem ipsorum errores & Idola.

Vbi hæ tantæ deprauationes retinentur ne-
quaquaquam à talibus Episcopis ordinatio peten-
da est, Nec moueamur clamoribus indoctorum
qui uociferantur non ualere ordinationem
etiam in Ecclesijs nostris, quia non sint apud nos
Episcopi, hoc titulo confirmati à Romano pon-
tifice, Sed opponenda est regula firmissima,
quis aliud Euangelium docet anathema sit. Nil
potest dici expressius, cum manifestum sit
qui pertinaciter defendunt manifestos errores,
manifesta Idola, fugiendos esse, Et constet tales
se Papam & Episcopos ipsi addictos, Summos ec-
clesiastici eos non esse membra uera Ecclesie Dei.

Queramus autem quæ & ubi sit uera

clesia Dei, & nos ad eam adiungamus, iuxta dictum Psalmi 26. Vnum hoc requiro à Domino, ut habitem in domo Domini omnibus diebus uitae meae. Item Psal: 25. Lauabo inter innocentes manus meas, & altare tuū circumdabo Domine. Esse autem uerum ministerium Euangelij in uera Ecclesia certissimum est ex dicto, Ascendit in altum, dedit dona hominibus, Prophetas, Apostolos, Pastores & Doctores &c. Ephesios 4. Quare apud hanc manet ius uocationis, Quia uera Ecclesiae dictum est, Constitue presbyteros.

Necessaria autē mēbra ordinationis hęc sunt. Vocatio ad ministerium, Exploratio doctrinae, indicare uocatos Ecclesiae. Approbare uocationem, et precatio. Ideo certissimū est ordinationem pertinere ad ueram Ecclesiam, nō ad hostes Ecclesiae.

Fuerunt autem in externo ritu ordinationis statim in ueteri Ecclesia ceremonia, impositio manuum & collocatio libri supra caput &c. Talia signa dico mutabilia esse, Sed tamen cum in Ecclesia deceat omnia fieri ordine, esse aliquem publicum ritum ordinationis sine superstitione utile est. 1. Ad hoc, ut magis illustria sint testimonia uocationis & approbationis uocati. 2. Et ut conspiciatur cuius Ecclesiae doctrinam uocatus amplectatur. 3. Et ut ibi publica precatio fiat. 4. Prodest etiam hic ipse ritus ad multorum confirmationem,

I. EPISTOLA AD

mationem, ut sciant ius ordinationis pertinere ad
ueram Ecclesiam. 5. Et cogitent qui sint errores
aduersariorum. 6. Et cuius Ecclesie uelint esse
ciues. 7. Deniq; multe sunt utilitates cum
calumnia & sine superstitione iudicatur.

Hec de uocatione & ordinatione ad iuniores
commonefaciendos dicta sunt.

Disputatur hic & de ambitione, an peccet pe-
tens officium Pastoris? Respondeo. Duplex est
petitio. Altera est pia, quae ita fit, ut offeras
labores, & habeas negotia recte faciendi of-
ficium, & iudicium de te permittas ijs qui ad-
bentur, nec pugnes illicitis modis. Hec petitio
laudata est à Paulo in hoc dicto: Si quis Episcopii
functionem expetit, honestum opus expetit, Lau-
dat uoluntatem petentis, & commonefacit
operis magnitudinem consideret, Sicut man-
datur, in ministerio, quod sit inuestigatum
stum est res difficillimas esse explicationem
doctrinae, gubernationem, circumspectionem
sariam ad uitanda scandala.

Nec iniustum est appetere mercedem suam
dine, Ac talis petitio non impedit uocationem,
potius gratia debetur petenti, quod se inuenit
quia hi qui praesunt non norunt tam multum
quàm multis opus est ad ministerium. Tunc
tem dicitur uocatio facta esse, cum accessit
um & approbatio uocantis.

Alia petitio ambitiosa est, quæ ita fit, ut iudicium impediatur, & pugnet illicitis modis. Hæc ambitio pugnat cum uocatione, quia conatur impedire iudicium, quod ad uocationem necessarium est, Et concurrunt multa uicia, non queruntur labores, sed reditus aut splendor. Sunt autem perniciosissimi fures, qui omisso labore deuorant reditus, & de superbia dictum est Prouerb. 16. Abominatio est coram Deo omnis superbus corde.

Hic & argumenti explicatio nota fit, Nemo petat uel recipiat onus quod superat uires. Administratio in Ecclesia, & in politijs sine ulla dubitatione superat uires humanas, Ergo non est petenda uel recipienda? Respondeo ad maiorem, Nemo petat uel recipiat, cum non accedit uocatio. Item, Nemo petat uel recipiat fiducia sui, Sed cum accessit uocatio, iam administratio fit opus obedientie Deo debitæ, & id faciendum est fiducia auxiliij diuini, & in agnitione & inuocatione Dei.

Deinde ad minorem respondeo. Administratio superat uires humanas, id uerum est, Sed fit possibilis & efficax Deo iuuante. Ac uult Deus hoc modo colligere Ecclesiam uoce ministrorum, Sicut inquit Paulus 1. Corinth: 3. Dei cooperatores sumus, Dei agricultura estis, Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus incrementum dedit. Nec requiritur,

I. EPISTOLA AD

quiritur, ut nos ipsi sufficientes simus, Sed sufficientia nostra ex Deo est. 2. Corinth: 3. Sed hoc requiritur fideles ut simus, 1. Corin: 4. Fidelitas autem complectitur bonam uoluntatem & non ignauam, sed bona conscientia quærentem res necessarias ad administrationem, scilicet modicam cognitionem doctrinæ, diligentiam, constantiam in confessione & similes uirtutes, quarum Catalogum hoc in loco Paulus recenset.

Quòd placeat Deo uocatio seu electio per homines facta, & quòd ministerium per tales efficacax, hinc manifestum est, Quia Paulus uocauit eligi ministros, & narrat quales sint eligendi si nulla per homines facienda esset electio quorsum opus esset tradere formam, quales eligendi.

Ceterum de forma hac sciamus oportere singulos homines scire summam doctrinæ, quæ reatrix fidei & morum, Et una communis omnium summa quam supra recitauit, Militiam nam militiã habens fidem & bonam cõscientiam.

Vt autem conscientia normam habeat, intuemur Decalogum, & eum rectè intelligamus, Scimus opera pugnantiã cum Decalogo esse operantia polluentia conscientiam, & offendentiã Deum, conscientia iudicium est in nobis approbans & reprobans, & cetera secundum Verbum Dei, uel iuxta Legem

ture, & condemnans contraria, quam condem-
natione certo ordine in natura rationali sequun-
tur horreni cruciatus, qui sunt testes & opus iu-
dicii Dei, iuxta illud, Deus ignis consumens est.

Considerata generali summa doctrinae, postea
videat quisq; quae sint suae uocationis propria
haec pars etiam pertinet ad Decalogum, Minister
Euangelij sciat se debere sonare doctrinam. Non
sit igitur ignarus doctrinae, & sit aliquo modo ad
docendum idoneus. Deinde huic quoq; norma
morum sit Decalogus recte intellectus: Hanc sum-
mam Paulus & hic proponit.

Initio autem ponit genus seu summam conue-
nientem eligentibus, Episcopum oportet irrepre-
hensibilem esse, Graece ἀνεπίληπτος, Et ad Titum
cap. 1. dicitur ἀνεκκλητος, id est, non reum ali-
cuius criminis, quod iudicio humano uere accu-
sari potest, Nam ἐπιλαμβάνομαι significat re-
prehendo, corripio, ut apud Platonem in Gorgia,
Si quid non recte dicere uideor ἐπιλαμβάνω,
id est, reprehendo. Et ἐκκαλέω significat accu-
sare seu in iudicium uocare, Quia Paulus hic lo-
quitur de electione, certum est dici de accusatio-
ne coram iudicio humano, uult Episcopum non
esse infamem. Et sint nota scelera, propter quae
aut iudicia ciuilia homines notant infamia, aut
Ecclesia interdicat communionem.

Sic

I. EPISTOLA AD

Sic ordinavit Deus vitam externam, ut uel
propter manifesta scelera homines uel interpo-
a potestate politica, uel alioqui ejci ex reliqua
societate. Ut propter blasphemias, periuria, in-
giam, manifestum cultum idolorum, seditiones, ho-
micidia, uagas & incestas libidines, adulteria, for-
ta, calumnias, crimen falsi.

Interpretatio insulsissima est, quam aliqui
xerunt, Oportet Episcopum esse sine peccato, hoc
interpretatio falsa est, Cum intelligitur de pecca-
to coram Deo, iuxta illud Ioannis, 1. Ioan: 1.
dicimus, quod peccatum non habemus, mendaci-
sumus. Manent in hac misera natura etiam
sanctis in hac uita multe magnae sordes & pec-
cata, Sicut inquit Ieremias cap. 17. Cor hominis
peruersum est & arumnosum. Ac in quotidianis
exercitijs pœnitentiæ hæc interiora peccata
ram Deo agnoscenda & deploranda sunt. De
autem Paulus hic non loquitur, Ad Titum
interpres, sine crimine.

Discant igitur iuniores phrasin, aliud esse
cere sine peccato, Aliud sine crimine, id est, sine
tali scelere quod in iudicijs Ecclesie, seu poli-
damnatur.

Sed hic nobis ipsi multa obijcimus. Primum
nemo est tam firmus, qui non etiam aliquando
piter labatur, ut inquit Salomo Eccle: 7. cap. 7.
est in

est iustus in terra qui non peccet. Item, Prouerb. 24. Iustus cadet in die septies. Item notum est illud Simonidis, Impossibile est esse Tetragonum, id est, perfectum, Et manifestum est in omni gubernatione multa esse errata omissionis & ignorantie.

Secundò nemo potest uitare obreſtationes et calumnias. Est enim dulce & uſitatum malum maledicentia, ut Pindarus inquit, ὄψορ πλείταις ἔαι κακιορίαι.

De priore quaestione respondeo. Regula teneatur in omnibus officijs, ut fideles simus ut dicitur 1. Corinth: 4. id est, sit bonum propositum, & studeamus rectè facere, & plerunq; rectè faciamus, lapsi uerò sanari nos patiamur. Præterea cum omnes sciamus facillimè posse labi & errare omnes homines, Et assidue sint insidiæ Diaboli horrendæ, Simus in inuocatione filij Dei ardentes, Nec obliuiscamur dicti Ioan: 15. Sine me nihil potestis facere. Item, Sine tuo numine nihil est in homine.

De secunda quaestione respondeo utrumque præstandum est. Primùm ut sit conscientia sine labe. Secundò, ut fama sit integra apud honestiores rectè iudicantes, Sicut dicitur Psalmo 149. Laus eius in Ecclesia sanctorum. Et nota est sententia, Bona conscientia mihi opus est propter

G Deum

I. EPISTOLA AD

Deum, bona fama propter proximum. Et in Ecclesiastico cap. 39. Laudem eorum nunciat Ecclesia.

Quòd autem interea multi sunt maledici non est culpa eorum qui fideliter seruiunt, ut dicitur non est remedium aduersus Sycophantæ morsum, Et multa sunt ingenia plena arrogantie & ueneni, inquieta & Sophistica, quæ sepe etiam plausibiliter instruere calumnias possunt. De his dicitur Prouerb. 17. Semper iurgia querit malus, & nuncius crudelis mittetur contra eum. Tenenda est autem regula Matth: 5. Beati estis cum maledicent uobis mentientes. Item Psalmus 18. Illi maledicent & tu benedices.

Et necessaria uirtus est in uita sapienter ferre tales iniurias, ut Dauid, Fabius, non respondent calumniatoribus.

Hic & quæstio de Donatistis agitatur, Epi non sunt eligendi infames, & remouendi erant ij, qui postea cum sunt in ministerio sunt infames, Tamen error Donatistarum explodendus est, Qui contendebant non ualere ministerium cum eo fungerentur homines polluti contra conscientiam, Contra hos opponenda est doctrina, quòd efficacia ministerij non pendeat ex ministerij dignitate, Sed uerè sit opus Dei, sicut Ioannes in

quit Luca 3. Ego baptizo uos aqua, alius autem baptizabit uos igni & Spiritu sancto. Et Matth: 13. confertur Ecclesia sagena in qua boni & mali pisces sunt, ita & in tota Ecclesia & in ministerio sunt boni & mali, Sed tamen de doctrina consentientes. His admonitionibus hoc loco contenti sumus.

Vnius uxoris virum.

Vult ministrum Euangelij castum esse, siue maritum, siue cœlibem. Et quia pauci sunt ad uitam cœlibem idonei, posuit alteram partem, iubet eligi maritum honestum, Ac mentionem coniugij facit etiam hanc ipsam ob causam, ut ostendat concedi coniugium omnibus Euangelij ministris. Omitto autem disputationes de digamia. Vetustas digamos nominabat eos, qui eodem tempore plures coniuges habebant, pater Samuelis fuit digamus, sed postea multae fatuae opiniones nate sunt quas non libet recitare.

Tenenda est autem in Ecclesia doctrina, quod coniugium sit legitima & inseparabilis coniunctio, tantum unius maris & unius foeminae, iuxta primam institutionem, Et Dominus reuocat Ecclesiam ad primam institutionem. Erunt duo in carnem unam, id est, unus mas & una foemina inseparabiliter iuncti. Cum autem moritur aut

G 2 maritus

I. EPISTOLA AD

maritus aut uxor, concessum est aliud legitimum
coniugium contrahere, ut infra de uiduis dicitur,

Sobrium καὶ σώφρονα.

Vocabulum σώφρων supra enarratum signi-
ficat modestum in genere, interdum & pro tem-
perantia & pro continentia usurpatur nomen
σωφροσύνη. Nomen modestie generalius est,
Significat enim uirtutem, quæ etiam in opinionibus
sermone & gestu conuenientiam seruat, ut
Roman: 12. opponit superbis, arrogantibus, in-
stabundis, Thraconibus, Ardelionibus.

κόσμιον.

Vicinum est σωφροσύνη, sed proprie signi-
ficat à leuitate seu scurrilitate alienum. Non de-
ditum indignis ludis aut ineptijs, in uestitu & ge-
stu, Sicut Cardinales Gallici reuersi ex electione
Pauli pontificis, Venetijs inuitarunt meretricet,
Et apud eas saltarunt saltationes Gallicas.

Hospitalem.

Hæc species beneficentiæ sæpe laudatur in
concionibus diuinis, & imprimis necessaria est in
Ecclesia, propter crebra, exilia piorum. Vult
autem Deus nos cogitare cur in mundo exili-
Ecclesia, uidelicet, uult nos recordari primæ
exilium in quo patriam cœlestem amisimus. De
ind

inde uult nos recordari exilium filij, qui propter nos factus est exul, ut nos reducat in patriam. Sæpe ingens multitudo simul ex urbibus expulsa est, & turmæ equitum immisse, quæ senes, pueros, mulieres conculcarunt. Interdum Deus in conspectu aliorum aliquos in cœlum abduxit, ut legitur de sene CHEREMONE & eius coniuge anu, qui cum ex urbe Ægypti Milopoli expellerentur, & propter senectæ imbecillitatem non possent procedere, cum reliqua multitudine in cœlum translati sunt.

Ἰδὼν οὖν ἰδόνειον ἀδιδόνειον
idoneum ad docendum.

Postulat non solum ut teneant ministri doctrinam Ecclesiæ, sed etiam ut sint idonei ad docendum, Sicut & infra inquit 2. Timoth: 2. Com-menda doctrinam hominibus fidelibus, qui ad docendum idonei sint. Et ad Titum cap. 1. inquit: Sit potens ad docendum, et ad refutandos contradicentes. Et studium præcipit 1. Timoth: 4. Sis assiduus & attentus in lectione, doctrina & consolatione.

Hec dicta familiarissimè nota sint omnibus, ut nos ad discendum excitemus. Sciamus igitur hunc laborem discendi placere Deo, & Deo cure esse

I. EPISTOLA AD

ra esse defensionem docentium & discipulorum, Sicut de Sacerdotio inquit Deus: 38. Dominus est hereditas uestra. Item Isa: 58. Posui in ore tuo Verbum meum, et dextera mea protegam te, ut plantes caelos.

Seuerissimè etiam puniri negligentiam in discendo certum est, ut Osee 4. dicitur, Quia scientiam repulisti repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi. Hæ commonefactiones excitent diligentiam, Sciant iuniores rem difficilem esse rectè complecti totum doctrinae corpus, multo autem difficilius esse rectè & perspicuè exponere, Et se ad hæc tanta opera propter gloriam Dei, propriam salutem & utilitatem Ecclesie præparent. Ac simul petant, ut Deus regat mentes, Sicut petit Propheta Psalmo 118. Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam & iustificationes tuas doce me. Hi labores Deo placeant & ornantur præmijs, iuxta illud Lucae 19. Habenti dabitur.

Sequitur enumeratio multarum uirtutum in Suis & mulieribus, quarum ut ordo & summa comprehendi possit, Sciant iuniores omnium uirtutum doctrinam in Decalogum distribuendam esse, inde & explicatio earum longior sumi potest, & in Ethicis traditur.

Ac

TIMOTH: CAP. III. 44

Ac satis apparet Paulum non solum Euangelij præconem excellentem esse, Sed etiam politicum monitorem. Nominat uirtutes non tantum priuatas, ut temperantiam, Sed etiam politicas in gubernatione necessarias, ut ne Episcopus sit percussor. Hic discernit ministerium Euangelij à magistratu politico, qui mandatum habet suo ordine puniendi ui corporali, ut alibi sæpe dictum est.

Iubet item ne sit rixator, id est, ne certamina moueat non necessaria, imò uideat etiam ubi asperitas lenienda sit $\epsilon\pi\epsilon\iota\kappa\epsilon\iota\alpha$, toleret in infirmis & sanabilibus aliqua incommoda, Sapienter ferat aliquas iniurias, ne crescant dissidia inflammata mutuis certaminibus. Hac de re sapientissime præceptum est, multos magnos morbos curari abstinentia & quiete.

Hec politica præcepta nondum intelligit ætas minor, Sed tamen harum uirtutum nomina utcumq; agnoscere & flectere se ad moderationem discant. Alij grandiores sciant hanc considerationem ad se pertinere, ut uideant ubi necesse sit pugnare, ubi non necesse sit.

Ecclesia Dei uiuentis columna & sedes veritatis.

G 4 Hic

I. EPISTOLA AD

HIC inserit Ecclesie descriptionem & magno animi motu in hac ipsa commemoratione accenditur, ac celebrat magnitudinem bonitatis Dei, qui mirando consilio misit Filium, & colligit aeternam Ecclesiam uoce Euangelij, & in genere humano inter Diabolorum furores, inter regum & impiorum tumultus, inter imperiorum ruinas semper Ecclesie reliquias seruat. Hac perpetuitas Ecclesie est illustre testimoniū presentie Dei & ueritatis doctrinae.

Primum autem nota sit definitio Ecclesie, quam rectè constitutam tenere propter multas causas necessarium est. Multi enim nominant Ecclesiam simpliciter regnum pontificiū, ut Cephas nominabat Ecclesiam agmen cum ipso coniunctum, erroribus, sacrificijs, officijs & traditionibus. Alij omnino remouentes externam speciem, loquuntur de Ecclesia inuisibili tanquam de idea Platonica, quae nusquam cernitur aut auditur. Et propterea uagantur & multam congregationis ciues esse uolunt: Hac imaginatio etiam reprehendenda est. Etsi enim plerumque regna pontificia magna sunt, & obscurant ueram Ecclesiam, & ualde exiguus numerus est rectè inuocantium, ut tempore Zachariae magnus erat regnum Phariseorum & Sadduceorum, tamen semper aliquis uisibilis cœtus est aliis magis

aliis minor, qui est custos fundamenti, hic cœtus querendus est, Et ad hunc pij ubicunq; sunt adiungere se debent sua confessione & simili inuocatione. Sit igitur hæc definitio.

Ecclesia in hac uita est cœtus uisibilis, amplectentium Euangelium, & rectè utentium Sacramentis, in quo cœtu Deus est efficax per ministerium & multos ad uitam æternam sanctificat, Multi tamen in eodem cœtu sunt qui non sunt sancti, Sed tamen de uera doctrina in externa professione cum sanctis consentiunt. Vt Maria tempore erant Ecclesia uisibilis, Zacharias, Simeon, Ioseph, Maria, Elizabeth, Anna, & alij multi. Horum doctrinam audientes & cum eis sentientes, & eadem inuocatione Deum colentes, Quorum alij plus, alij minus lucis habebant.

Talis cœtus etsi non tenet regnum, sed passim multi sparsi sunt, Tamen conspicitur & auditur. Vult enim Deus in genere humano agnosci filium, Sicut inquit ad omnes gentes. Psalmo 2. Osculamini filium, ideo uult Ecclesiam & conspici & exaudiri sonantem Euangelium de filio, Sicut scriptum est Psalmo 18. In omnem terram exiit sonus eorum.

Sæpe autem horribiliter oppressa & obscurata est regnis idolatricis, ut Esaiæ 1. dicitur, Nisi

I. EPISTOLA AD

Dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus. Et Matth: 24. Nisi abbreviati essent hi dies, omnis caro periisset, Et tamen reliquia supersunt & subinde instauratur Ecclesia, ut Esaiæ 46. dicitur, Etiam in senecta gestabo te &c. Et Esaiæ 59. Hoc est fœdus meum cum eis dicit Dominus, Spiritus meus, qui est in te, & uerba mea quæ posui in ore tuo non recedent ab ore tuo & ab ore seminis tui in sempiternum, item, Matth: 28. Ego uobiscum sum usq; ad consummationem seculi. Et in Symbolo quotidie hoc profitemur, Credo esse Ecclesiam sanctam Catholicam, Credo igitur promissiones Ecclesie traditas firmas esse, Credo me exaudiri & recipi iuxta illas promissiones.

Ac magna consolatio est, quod semper in cœtu uocatorum sunt aliqui electi, Quia cœtus semper sit aliquis numerus electorum, & non nisi inter uocatos, ut Paulus inquit Roman: 8. Quos elegit hos & uocauit, Sciamus non alibi querendos esse electos extra cœtum uocatorum, & libenter nos ad hunc cœtum aggregemus, illud dictum est, In hoc cœtu Deum efficacem esse per ministerium, ibi enim conuertuntur electi.

Sed in hac uita manet hæc dissimilitudo, quod mixti sunt electis in externa societate, aliqui enim electi

electi & Hypocrite, qui non sanctificantur, ut
 Matth: 13. De bonis & malis piscibus dicitur,
 Remouenda sunt igitur Anabaptistarum somnia,
 qui Ecclesiam constituere uolebant, in qua tan-
 tum sancti essent.

Et quia de uisibili coetu loquimur externa si-
 gna consideranda sunt, uidelicet puritas doctrine,
 & legitimus usus Sacramentorum. Interdum
 autem & externa miracula Deus addit.

Esi autem loquimur de uisibili Ecclesia, Ta-
 men remouenda est imaginatio & κακοζυγία
 quæ transformat Ecclesiam in regnum politicum
 seu mundanum, cuius propria hæc sunt, Leges de
 forma gubernationis in moribus, iudicijs, & cer-
 tis ritibus, ordine personarum, Locorum, Rex ui-
 sibilis, & præsidia necessaria ad defensionem re-
 gis, legum, iudiciorum, & populi, Et rex habet
 potestatem leges aliquas condendi, & ambiguas
 interpretandi. Et ualet interpretatio propter
 regiam autoritatem.

Vt in regno Gallico sunt leges in aliquibus
 circumstantijs dissimiles ab aliarum politiarum
 legibus, Et iudicia constituta sunt certis personis
 & locis, Nec licet Gallicas controuersias referre
 ad iudicia aliorum regnorum. Est & rex uisi-
 bilis, & hic munitus est necessarijs præsijs, &
 habet potestatem interpretandi leges, & conden-
 di aliquas

I. EPISTOLA AD

di aliquas nouas. Tale est & regnum pontificum Romani. Tale fuit & regnum impiorum pontificum in Israel. Talia regna in Ecclesia multis omnibus temporibus somniarunt.

Sed discamus fugiendas esse has imaginaciones, & Ecclesiam etsi uisibilis est, tamen dissimilem esse imperijs politicis, Et regna illa pontificia significata sunt, quando filius Dei uoluit esse purpura, & laceratus corona spinea, sic contumelia afficiunt filium Dei pontifices, & scriptores, qui Ecclesiam in tale regnum transformant, Vbi sine mandato Dei & Leges, & cultus instituuntur, de priuatis Missis, de coelibatu, & alijs superstitionibus, Et expressè damnantur homines, qui hos ritus non seruant, Et presertim Romanus Episcopus tanquam rex armatus potestate condendi nouas leges, & nouos cultus, & potestate interpretationis, & munitus suis regum exercitibus.

Sciamus igitur externam speciem Ecclesie dissimilem esse imperijs politicis, Et si aliquo modo similis est pie schole, Et tamen uerum est monarchiam seu regnum in hoc uisibili coetu inuisibiliter, ita scilicet, Quia filius Dei in coetu uerissimè adest, Et uerè est rex & caput credentium, quos regit suo uerbo & spiritu, Et adiungit aeterno patri, Sicut Ephe

scripsit

scriptum est, Omnia subiecit sub pedes eius, & ipsum dedit caput super omnia Ecclesie, quæ est corpus eius, congregatio integra perficientis omnia in omnibus. Sic dicit ipse Matth: 18. Ego in medio eorum sum. Item Ioan: 17. Ego in eis. Psal: 2. Ego autem constituo regem meum super montem Zion.

Externa uerò species ministrorum Euangelij & auditorum est aliquo modo similis Aristocratie, Sed alligata Euangelio, & sine potestate politica & sine præsidij corporalibus, ut Osee 1. Non in arcu & gladio, sed in Domino Deo suo saluabo eos, &c. Item in Zacharia capite 4. Non in exercitu, non in robore, sed in Spiritu meo &c. Nec imaginandum est inclusam esse Ecclesiam in unius regni politiam, sicut scriptum est Matth: 24. Ecce hic est, ecce illic est. Sed membra ueræ Ecclesie in diuersa loca sparsa sunt, & alicubi Deus præbet hospitia publica congregationi & ueræ doctrinæ studijs, aliàs magis aliàs minus commoda.

Valde autem offendit oculos sapientum hæc deformis species, quæ uidetur esse ἀναρχία & dissipatio, nec uidetur diuinitus consociari & custodiri, quòd tam uariè laceratum est, sine uisibili capite, sine certa sede, sine ordine. Cum igitur sapientes ab hac specie abhorreant, concurrunt ad

ad

I. EPISTOLA AD
ad defensionem ordinariæ potestatis, ut nominat.
Et magna certamina ex hac iudicij dissimilitudi-
ne oriuntur.

Hæc de specie externa Ecclesiæ considerare
neceffe est, Ne deformitate dissipationis deterri-
amur à ueritate, Sed regulam teneamus, Si qui
aliud Euangelium docet, anathema sit. Postquam
diximus, quæ & ubi sit uera Ecclesiæ, & quæ
sit eius species, sequuntur iam hæc quæstiones.

An in ea sit ueritas semper sine erroribus.
Secunda, qualis sit potestas ministrorum.
Tertia, Quæ sit autoritas in iudicando
in interpretatione.

DE PRIMA QUÆSTIONE.

An semper sit in Ecclesia ueritas sine erroribus?

Respondeo hæc propositiones, Ecclesiæ
erat, item Ecclesiæ est columna & sedes
ritatis, sunt Synecdochæ, Et alia de alijs con-
gationibus intelligitur, & loquuntur de di-
generibus errorum.

Sæpe est magna multitudo, quæ titulum
bet Ecclesiæ, quæ tamen non est uera Ecclesiæ.

cœtus hostilis bellum gerens cum electis. Sicut erant pontifices, Pharisei, Sadducæi, tempore Zachariæ, Hi nec fundamentum retinebant quòd ita nominat Paulus 1. Corinth: 3. Fundamentum aliud poni non potest præter id, quod positum est, quod est Iesus Christus, Defendebant enim Pharisæi & Sadducæi multos errores contra articulos fidei.

Talis multitudo etiamsi titulum sibi arrogat, & dominatur in Ecclesia, Tamen nequaquam est uera Ecclesia seu pars uera Ecclesiæ. Ideo scriptum est Ioan: 8. Vos ex patre Diabolo estis, Et talem fuisse multitudinem in Israël manifestum est, fore etiam talem post Apostolos prædictum est, & res ostendit, Matth: 24. Multi Pseudoprophetae surgent & seducent multos. Et 1. Timo: 4. Spiritus certò dicit postremis temporibus multos à fide discessuros esse, & credituros Spiritibus impostoribus.

Et horrenda est descriptio Antichristi 2. Thessal: 2. dominantis in templo Dei, horribili furore stabilientis idola, & mendacia que pugnant cum articulis fidei. Hæc tristissima descriptio loquitur de latè dominantibus, & de magna multitudine, & de horrendis idolis & mendacijs. Hinc satis perspicuum est multos qui titulum habent Ecclesiæ, errare: Ac necesse est hæc testimonio

I. EPISTOLA AD

testimonia meminisse, ut opponantur allegantibus
nomen Ecclesie de impia congregatione.

Sed de altera parte quae est uera Ecclesia
camus. Etsi in hac quoque multi sunt im-
mi, & aliàs plus, aliàs minus est caliginis, Tamen
in hac retinetur fundamentum, alioqui propter
nulla esset Ecclesia, Semper autem aliquos
electos ostendit Dominus, cum inquit Matth. 24.
Breuiabuntur hi dies propter electos. Item Sem-
per uerus est articulus fidei, Credo esse sanctam
Ecclesiam Catholicam. Item, Ego uobiscum sum
usq; ad consummationem seculi. Item, Esaias 54.
Hoc est foedus meum cum eis dicit Dominus, Spi-
ritus meus qui est in te, & uerba mea, quae
in ore tuo, non recedent ab ore tuo & ab ori-
minis tui, deinceps & in sempiternum. Mat-
24. In aduentu filij hominis duo erunt in
unus assumetur, alter relinquetur.

Etsi autem & haec uera Ecclesia edit con-
sionem, exauditur & conspicitur, Tamen
illa dominatrix Synagoga longè superat
dine & splendore, ut tempore passionis
magna erat paucitas, Et Esaias inquit cap. 60.
si Dominus reliquisset nobis semen. Et hic
deretur immensa bonitas Dei, Sicut enim in
radysso Diabolus totum genus humanum per-
conatus est, ita perpetuo grassatur & per-

plurimos. Sed tamen reprimit eum filius Dei ne uniuersum genus humanum pereat, eripit & seruat multos, & subinde instaurat Ecclesiam, Ideo de hoc paruo coctu inuocantium dicitur Danielis 11. Et docti in populo docebunt multos, & ruent in gladio & flamma.

Manent autem in hac uita, & in hac uera Ecclesia multe infirmitates, & quidem seniores magis agnoscunt & deplorant suam caliginem, & alienam, & suas sordes. Ideo inquit Paulus 1. Corinib: 3. Alij super fundamentum extruunt aurum, alij argentum, alij stipulas. Extruunt aurum & argentum, cum refutant hæreses & illustrant articulos fidei, Stipulas nominat contagia opinionum, in quibus aliquid erroris est, ut de Ceremonijs, ut multum stipularum Augustinus & alij sancti super fundamentum extruxerunt.

Cum igitur Paulus inquit, Ecclesiam esse columnam & sedem ueritatis, sciamus eum loqui de uera Ecclesia retinente fundamentum, & non propugnante pertinaciter idola & mendacia pugnantia cum articulis fidei, Quia Deus semper in aliqua parte generis humani uult agnosci, etiamsi est exigua. Huc pertinet & dictum ad Ephe: 5. Ut sistat sibi Ecclesiam non habentem maculam, & ut sit sancta & inculpata, scilicet, in uera doctrina, & uera fide Deum inuocans,

H Et

I. EPISTOLA AD

Et iusta propter filium Dei, imputatione & inchoatione.

DE SECUNDA
QVÆSTIONE.

De potestate ministrorum.

Expressum mandatum est Marci ultimo, Prædicare Euangelium omni creatura. Et 2. Corinth: 3. Sumus ministri noui testamenti non littera, sed Spiritus. Et Ioan: ultimo, Sicut misit me pater, sic ego mitto uos. Hoc mandatum comprehenditur ea quæ ad substantiam ministerij Euangelici pertinent, uidelicet prædicationem Euangelij, administrationem Sacramentorum, excommunicationem contumacium, Absolutionem agnitionem poenitentiam, iudicia de uocatis ad ministerium Euangelicum. Rectè etiam addi possunt iudicia de doctrina, Quia hæc pars necessaria est in prædicatione Euangelij.

Nequaquam uerò ulla creatura potestatem habet noua dogmata condendi de essentia aut uoluntate Dei, aut nouos cultus instituendi, Sed filius qui in sinu patris est, enarrauit nobis. De hoc dictum est Matth: 17. Hunc audite. Item ipse inquit Ioan: 17. Pater sanctifica eos in ueritate, Sermo tuus est ueritas. Item Matth. 15. Pro

fra colunt me mandatis hominum. Ideo falsa & impia est imaginatio Episcoporum, & similium qui tribuunt Episcopis aut alijs potestatem constituendi novos cultus.

Est autem debita obedientia in illis quæ proprie ad ministerium pertinent, sancita in hoc dicto, Luce 10. Qui uos audit me audit, Qui uos spernit, me spernit. In his dictis deducit nos Dominus ad ipsam Euangelij uocem, se uult audiri in predicatione ministrorum, Nec constituit hæc sententia regnum aliquod extra ministerium, Sicut Episcopi postulant obedientiam traditionibus præstari, quæ sunt extra uocem Euangelij. Præterea nec habent ministri Euangelij potestatem gladio aut ui corporali coercendi. De qua re alias sepe dicitur.

DE TERTIA

QVÆSTIONE.

Manifestum est oriri controuersias etiam in uera Ecclesia, ut Acto: 15. apparet, ideo de iudicijs queritur, Qui sint iudices, & quæ sit norma iuxta quam iudicari oportet, Et quæ sit autoritas iudicum, & quomodo necesse sit obtinere iudicatum.

Hic primum considerentur iudicia politica,

H 2 ibi

I. EPISTOLA AD

ibi iudex est ipse rex aut prator cum maiore parte consilij. Norma est in quolibet regno propriae leges, quibus obtemperare & iudicem, & litigantes necesse est. Auctoritas iudicum talis est, ut cum in Lege est ambiguitas, possint addere certam declarationem, & hæc additio postea habet vim Legis propter gradum Magistratus, & debetur ei obedientia, etiamsi alicui litiganti secus uideatur.

Ita dicitur iudicatum ualere auctoritate regis uel pratoria, quia Deus armavit Magistratum politicum hac potestate, & negocia sunt subiecta rationi. Potest sapiens magistratus probabilem rationem uidere, cur ita pronunciandum sit. Debetur autem ei obedientia propter gradum, ut sit pax & finis litium, & cum non obediunt coguntur demnati iustum est eos cogere. Talem esse ordinem & auctoritatem iudiciorum politicorum sciamus.

Postea consideretur quatenus congruat hæc imago ad iudicia Ecclesie, quæ aliquo modo dicitur similia sunt iudicijs politicis.

Primum recte hoc dici potest, Ministros Ecclesie angelij debere præesse iudicijs, & habere mandatum conuocandi Ecclesiam ad cognitionem, ut in actis cap. 15. Apostoli præfunt cognitionem & adhibent alios ex cœtu seniorum. Norma uero

est Verbum Dei, & Symbola, quæ certè sunt bre-
ues articuli sumpti tantum ex uerbo Dei, iuxta
hanc normam nunc quidem post Apostolos iudi-
care necesse est, iuxta hoc dictum Galat: 1. cap.
Si quis aliud Euangelium docet anathema sit.

Sed quid si sit ambiguitas? Hic primùm re-
spondeo, Non est ambiguitas in fundamento, id
est, in partibus doctrinæ necessarijs, in libris Pro-
pheticis, Apostolicis & Symbolis, dextrè consi-
deratis sententijs sine Sophistica, & collato inte-
gro doctrinæ corpore, Vt, etiamsi Samosatenus
contendit esse ambiguitatem in dicto, In princi-
pio erat Verbum, Tamen circumstantia textus
eum conuincit, quæ ostendit, Verbum ibi intelligi
oportere personam, quia textus inquit, Omnia
per ipsum facta sunt. Item, Et Verbum caro fa-
ctum est. Item Ioan: 8. antequam Abraham na-
tus est, ego sum, Et Abraham uidit diem meum.

Præterea etiamsi quis Sophisticè contendit
esse ambiguitatem, ut Anabaptistæ de infantum
Baptismo uociferantur, Tamen cum semper sit
uera Ecclesia, semper in aliquibus seu multis seu
paucis manet uera lux. Hi in iudicando pronun-
tiant, ostendunt suam confessionem, Narrant
quid intelligant, & sunt certi ex ipso sermone
Prophético & Apostolico, & testimonijs Spiritus
sancti

H 3

I. EPISTOLA AD

Sancti in ipsis, iuxta illud Ephes: 1. Obsignati estis Spiritu sancto.

Et sententia horum seu multorum seu paucorum confessio est, Ac possunt hi adiuuari consentiente confessione sanctorum, qui antea fuerunt, Sicut nos de tribus personis adiuuamur à Gregorio Neocesariensi, ab Irenæo, à confessione Nicenæ Synodi, item de Baptismo infantum adiuuamur sinceris testimonijs antiquæ Ecclesiæ, Sicut scriptum est Luca 22. Et tu conuersus confirma fratres tuos.

Iam qui agnoscit se conuinci uerbo Dei, temperat iudicatio propter uerbum Dei, nō propter gradum iudicium, & quanquam committitur auditor iudicium uoce, tamen fides nititur testimonio diuino, Ut in hoc dicto, In principio erat Verbum. Multi autem quia non uolunt conuinci uerbo Dei, postea quoq; contradicunt, sicut Ariani postea quoq; Nicenæ Synodo contradicebant. Nec ualet declaratio propter iudicium gradum aut numerum, Sicut in iudicio politico.

Sed dicat hic aliquis, Nunquam igitur finis erit dissensionum in Ecclesia? Respondeo. Non est finis ut in imperijs, Sed tandem Deus tollit blasphemias, sicut deleuit Synagogam Iudicam, Manichæos, Arianos & alios. Etiam post Apostolorum decretum de Lege, tamen manserunt

multi qui circumcisionem & alias Ceremonias
Mosaicas retinerunt.

Alia dissimilitudo.

In iudicijs politicis utraq; pars obligari potest ante sententiam, ut promittat se obtemperaturam esse iudicato. Sed in iudicijs doctrine in Ecclesia homines pij nequaquam se obligent ante sententiam, Quia homines errare possunt, & sepe maior pars in Synodis est fascinata malis opinionibus, ut in Synodo Syrmienti quanquam speciosa erat, & magni uiri ex Graeca & Latina Ecclesia conuenerant, Tamen insigne erratum accidit, sustulerunt ex Symbolo uocabulum $\delta\mu\omega\sigma\iota\sigma$, & pro eo inseri uoluerunt, $\delta\mu\omega\iota\omega\sigma$, id est, similis, ut hic Cothurnus tolleret dissensionem, sed quia ambiguitas obscurabat ueritatem & confirmabat Arianos, post Synodum Ecclesiae recte sentientes hanc corruptelam admittere noluerunt.

Non est enim alligata ueritas ad maiorem numerum, nec ad Romanum Episcopum, aut ad Titulum Episcoporum, Quia scriptum est Rom: 2. Deus personam hominis non accipit. Et Ioan: 1. scriptum est, ueram Ecclesiam non esse coetum propagatione naturali ortum, aut humanis colle-

I. EPISTOLA AD

gijis & ordinationibus collectum, ut sunt Episcoporum collegia. Sed ex Deo natū, iuxta hæc uerba Qui non ex sanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt.

Et multe fuerunt Synodi impie quibus tamen uiri magni interfuerunt, ut illa Syrmienfis & Seleuciensis sub Constantio, Qui cum uocasset Episcopos Nicæam facturos contrarium decretum priori Synodo Nicenæ, Terræ motu dissipati sunt. Postea uerò conuenerunt in Seleucia, ubi maximis contentionibus impia decreta facta sunt contra ὁμοῶσιον.

Talia exempla uetera multa sunt, Utile est & recentium Synodorum errata considerare. In Concilio Lateranensi quod ualde celebratur tamquam ὁμοῶσιον, decreta facta sunt de transubstantiatione, & de enumeratione in confessione, Et recens Tridentina Synodus decretum facit, semper dubitandum esse, an simus in gratia. Et falso detorsit ad hunc errorem dictum Salomonis Eccle: 9. Nescit homo an amore uel odium dignus sit. Cum igitur non dubium sit in Synodo maiorem partem errare posse, nemo se obliget ante sententiam ad obtemperandum iudicato, Sed postea consideret, quid sit pronunciatum, & regulam sequatur, Si quis aliud Euangelium docuerit anathema sit. Galat: 1.

Considerent etiam pij quid multi ueterum de plerisq; congressibus iudicarint, Qualis est illa Nazianzeni Epistola ad Procopium praefectum quam propter iuniores huc adscripsi.

GREGORIVS PRO-
COPIO.

Sic affectus sum, si uerum scribendum est, ut malim omnes Episcoporum conuentus uitare, Quia nullius Synodi finem uidi bonum, aut qui magis tolleret mala quam augetet. Nam cupiditas contentionis ac principatus, et aemulatio, (ne tamen me durum esse censeas sic scribentem) uincunt rationem, & citius aliquis iudicans de nouo crimine ipse accusetur, quam alios corrigit. Propterea me reprimo, & hanc quietem amo, in qua non impeditur inuocatio. Nunc uero & morbum habeo excusantem me in hac accusatio- ne, Subinde tanquam extremum halitum du- cens, & languens toto corpore. Ignosces igitur mihi, & persuadebis pio Imperatori ne tri- buat ignauia, Sed ueniam det aegritudini propter quam scit se mihi precanti tribuisse potestatem, ut me in hunc secessum abderem, cum alia splen- dida officia offerret &c.

Hic dicat aliquis, quid prosunt iudicia Eccle-

H s si, si

I. EPISTOLA AD

si, si non finiunt discordias? Respondeo. Vera iudicia in uera Ecclesia multum prosunt, Quia uult Deus semper extare aliquorum ueram confessionem, iuxta illud dictum Psalmo 149. Laus eius in Ecclesia sanctorum, Et uult horum uoce & testimonijs erudiri presentes & posteros, & multos infirmos confirmari, postea uero Deus suo tempore compescet contradicentes, ut compescuit Synagogam Iudaicam.

Considerandum est etiam quales coetus ad uindicandum conueniant, An tantum Synagoga impia conueniat, ut ad Stephani condemnationem. Si talis coetus est, manifestum est oportere decretis impijs contradici,

Et manifestè magnum est
Sacramentum &c.

IN Græcis codicibus sic legitur, Deus manifestatus est in carne. Cum autem antea Paulus dixisset in Ecclesia ueritatem esse, addit quæ hæc ueritas, scilicet quod Deus manifestatus sit in carne, & iustificatus per Spiritum, quasi dicat, in alijs congregationibus non est ueritas Dei, Nec ibi uerus Deus agnoscitur, Nec uera inuocatio ibi colitur, Sed tantum in hac congregatione quæ nominatur Ecclesia filij Dei, de Deo uera notitia

Et ueri Dei inuocatio est, ubi agnoscitur Deus, qui se in carne patefecit, sicut ipse filius dicit Iohannis 14. Qui uidet me uidet et patrem. Item, Nemo uenit ad patrem nisi per filium.

Iam hic tota doctrina complectenda est, quam filius tradidit Ecclesie, iuxta illud Ioan: 1. Filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit nobis. Sciamus igitur sic agnoscendum et inuocandum esse Deum sicut se patefecit per hunc ipsum filium, quem inenarrabili sapientia et bonitate misit, ut assumpta humana natura fieret uictima pro nobis, et esset propiciator, redemptor, et summus Sacerdos, ac restitutor iusticie et uite eterne.

Ita uerus Deus agnoscitur et inuocatur, cum hunc filium uera fide agnoscimus, et uerum Deum, qui se hoc filio misso, crucifixo, et resuscitato patefecit inuocamus, sicut alias sepe diximus, in inuocatione cogitandum esse, quid alloquamur, et discernendum esse uerum Deum ab omnibus commentitijs numinibus.

Inuoco te omnipotens et uere Deus, eterne et unice pater Domini nostri Iesu Christi, qui te patefecisti immensa bonitate, et dixisti de filio, Hunc audite, conditor cœli et terræ, angelorum et hominum, et conseruator, unâ cum filio tuo Domino nostro Iesu Christo, et Spiritu sancto tuo, sapiens, bone, uerax, iuste, iudex, caste, misericors,

I. EPISTOLA AD

ricors, liberrime, custos Ecclesie tuae, quem inuocauerunt Patres nostri Abraham, Isaac, Iacob, Moyses, David, Baptista, Paulus, miserere mei, et remitte mihi peccata mea, & iustifica me per et propter Iesum Christum filium tuum unigenitum Dominum nostrum crucifixum pro nobis & resuscitatum, λόγον ἡ εἰκόνα tuum, quem uoluit pro nobis esse uictimam καὶ μεσότηρ ἡ ἰκέτη mirabili et inenarrabili consilio & immensa bonitate, sanctifica cor & animam meam Spiritu sancto tuo, rege & doce me, serua Ecclesiam &c.

In tali forma inuocationis commonefactio est de ueri Dei inuocatione, & de segreganda inuocatione Ecclesie ab Ethnica.

Iustificatus per Spiritum.

Id est, Christus declaratus dato Spiritu sancto, & factis miraculis per Spiritum sanctum, ita declaratus est, ut constet ueracem & iustum esse, & Euangelium non esse fabulosum. Nam Spiritus sanctus & publice testimonia dedit per miracula, Sicut inquit Dominus Ioan: 16. Spiritus me glorificabit. Et priuatim confirmat corda credentium cum erigit ea in media morte, & liberat nos à peccato, & ex doloribus inferorum uera consolatione, quae sentitur in cordibus, & in

initium est uitæ aternæ, ut Roman: 8. dicitur.
 Accepistis Spiritum quo clamamus Abba pater,
 ipse Spiritus testimonium præbet Spiritui nostro
 quod simus filij Dei.

Diligenter autem obseruent iuniores phrasin
 in uerbo Iustificatus est, & considerent quomodo
 quolibet loco usurpetur.

Conspectus Angelis.

Existimo rem arcanam & magnam significare
 Eri, Cum ait, conspectum esse Christum ab An-
 gelis bonis & malis. Vident boni angeli causas
 omnium operum Dei, & quare sic redimi uolue-
 rit genus humanum, & qualis sit copulatio diui-
 næ & humanæ naturæ, et seruiunt huic Domino,
 ut Gabriel est nuncius ad Mariam Luca 1. Ve-
 nit angelus ad Dominum in agone ad eum confir-
 mandum Luca 22. Seruiunt ei & in defensione
 Ecclesiæ Psalmo 34. Ebr: 1. In his rebus omni-
 bus letantur sapientia & bonitate Dei, & De-
 um grati celebrant ingenti & inenarrabili leti-
 cia, & gaudent esse socij ministerij pro salute ho-
 minum, quia uolunt Deum honore à plurimis af-
 fici, & nos uerè diligunt, & dolent multos homi-
 nes perire.

De hac angelorum sapientia & leticia dicit
 Petrus

I. EPISTOLA AD

Petrus 1. Petri 1. Quæ angeli intuentes latantur. Contrà uerò cum malis spiritibus magna certamina fuerunt, sunt & erunt, Matthæi 4. Accessit ad eum tentator, & Ioannis 14. Venit Princeps mundi & non habet in me quidquam.

Sunt & hæc illustria testimonia presentie & bonitatis Dei, & simul ingentia miracula, quibus gentes ad societatem Euangelij uocatae sunt, quibus multi uerè conuersi sunt, & confessionem tantas persecutiones ostenderunt.

Maximè uerò illustre testimonium est resurrectio Christi, & ascensio in cælum conspecta magna multitudinis oculis.

De his patefactionibus Dei & testimonijs inquit in Ecclesia ueritatem esse, ut firmissimè statuamus tantum in hoc cœtu in quo retinetur fundamentum, id est, articuli fidei incorrupti, ueritatem agnitionem & inuocationem Dei esse, sicut sæpe aliàs dicitur, Qui non credit in filium manet ira Dei super eum. Ioannis 3.

CAPITULUM